

naj željno v vreme planejo vetrovno
drevesa, z njimi cvetje neučakano,
naj piskajo trobentice po travi,
naj sence se love po mladi gori,
če sonce v svoji večno zlati slavi
se hoče skriti za oblaček nori.
Naj vzvalovi ves svet in naj preplavi
vso pusto stisko mojih zdanjih dni!

Vse to stori lahko le pesnik pravi,
zato te prosim: ogenj pesmi vžgi!

BAHČISERAJSKI VODNJAK

A. S. Puškin

Prevedel Tit Vidmar

Girej sedel je, gledal v tla;
iz pipe jantarne kadil je;
in okrog kana strašnega
se nem pokorni dvor vrstil je.
Ves dvorec bil je v molk zavit;
s spoštljivostjo so vsi spoznali,
z obraza mračnega prebrali,
da žalosten je in srdit.
Toda zapovednik prevzetni
ukazal je v nestrpnj kretnji:
in vsi v poklonu so odšli.

V prostorih svojih sam sedi.
Zdaj v prsih se mu je zmeščalo
in strogo čelo bolj živo
nemir srca je pokazalo —
kot vode zibko ogledalo
pokaže ujmovno nebo.

Kaj drzno dušo mu vznemirja?
S kakšno je mislijo prevzet?
Mar nad Rusijo se namerja,

Poljski svoj zakon nosi spet,
mar sla osvete je krvave,
je v vojski kdo upor skoval,
gorjanskih se plemen je zbal,
nemara Genove lokave?

Ne, naveličal se je slave,
utrudil kruto je roko
in nič ne misli na vojsko.

Mar v haremu se mu izdaja
neznana pripetila je,
ujetnica, ki jo razvaja,
se v džaura zaljubila je?

Ne, kanovi pohlevni cveti
ne smejo misliti, želeti,
v tihoti bridki tam cveto.
Pod stražo hladno, nezaupno
se dolgočasijo brezupno
in za izdajstvo ne vedo.
V zavora varujočem mraku
lepote njihove tiče,
arabske rože še žive
tako pod stekli v rastlinjaku.
V turobnem redu se vrste
njihovi dnevi, tedni, leta,
mladost mini mimogrede,
ljubezen z njo nedoživeta.
Vsak dan je prejšnjemu enak,
lenoba tukaj žitju vlada
in časa tek je tu krotak,
le redko sine vanj naslada.
In mlade žene, kakor že
hoteč prevarati srce,
z nakitom dragim barantajo,
se pogovarjajo, igrajo,
ali, kjer voda vre na dan,
šumi v prozornih tokih svojih,
v zavetju senčnatih platan
sprehajajo se v lahnih rojih.

Med njimi hodi zli evnuh,
izmikanje ni truda vredno,
ker ljubosumni vid in sluh
njegov vse zasleduje vedno.
Uvedeni je večni red
njegovo delo. Voljo kana
poslušna kakor zakon svet.
Še pri zapovedih korana
ni bolj nepopustljiv in vnet.
Po čustvih pač nikdar ne vpraša;
kot lipov bog topo prenaša
posmeh, očitke, glasen srd,
žalitve, drznosti objestne,
prezir in prošnje, pogled strt,
mrmranje, vzdihljaje bolesterne.
Predobro žensko čud pozna:
kako lokava je do dna
v svobodni kakor v sužnji ujeti;
solz nema graja, čar oči
nad srcem tem sta brez moči:
že kdaj jim nehal je verjeti.

Lase si voljne razpleto,
kadar mlade ob urah vročih
jetnice kopat se gredo,
valovi vod izvirajočih
čez bujne čare se lijo,
a on jih straži neomajno,
brezbrižno nadzoruje, vztrajno,
roj zapeljivk razgaljeni;
po haremu se v nočni tmi
z neslišnimi koraki plazi:
se po preprogah kakor tat
prikrade do prislušnih vrat,
na vsa ležišča zvesto pazi;
za žene večno poln skrbi
nad spancem njihovim bedi,
besedam nočnim prisluškuje,
katera trepetaja, vzdihuje,
na vse s pohlepnostjo preži:

gorje ji, ki zašepetala
neznano v sanjah bi ime
ali zaupnici priznala
pregrešne misli in želje!

Gireju pipa je ugasnila;
kaj poln mu žalosti je duh?
Negibno čaka naročila
— še dihniti ne sme — evnuh.
Brž vrata na stežaj, ko vstane
vladar, ves v misli zatopljen,
zdaj v posvečene gre sobane
še do pred kratkim ljubih žen.

Brezskrbno tam na kana čaka
okrog igrivega vodnjaka
razposajeni zbor žena;
tam na preprogah so sedele,
z otroško radostjo strmele
v globino marmornega dna,
kjer ribica je plavala.
V vodo so mnoge neugnane
metale zlate ji uhane.
A sem in tje hitele so
njih sužnje s šerbetom dišečim
in z glasom milim in donečim
nenadoma zapele so.

TATARSKA PESEM

Človeku, ki ga tare beda,
nebo vračilo podeli:
blagor menihu, ki zagleda
Meko pod kraj tegobnih dni.

Blagor, kdor Donave bregove
z junaško smrtjo posveti:
rajsko dekle v roke njegove
z nasmehom strastnim pohiti.

A stokrat blagor, kdor miruje
z ugodjem lagodnim prežet,
v tišini harema ljubkuje,
Zarema, tebe, mili cvet!

A kam Zarema se je skrila,
kras harema, ljubezni vila?
Otožna, bledih lic, gorje,
ne sliši jih, ko jo slave;
kot palmo bi nevihta zvila.
ji mlada glava je klonila;
ne mika je nobena stvar:
ne ljubi več je gospodar.

Premenil je!... A pri kateri
lepota se z Gruzinko meri?
Krog čela belega ovit
ti podvojen je venec kit;
tvoje oči nevarno krasne
črne kot noč, kot dan so jasne.
Čigav je glas oblastnejši
v izrazu poželenj plamtečih?
Čigav poljub je strastnejši
od tvojih sladkih in skelečih?
Kako srce, ki ljubi te,
ob drugi naj spozabi se?
A mirno, kruto se lepoti
odrekel tvoji je Girej
in hladni čas noči poslej
preživlja mračen in v samoti,
odtlej, kar knežnja s Poljskega
med zbor je haremski prišla.

Ni dolgo, ka zagledala je
mlada Marija tuje kraje.
Nedavno še bila cvela
v lepoti mili je doma.
Rad oče se je z njo postavil,
da starost lajša mu, je pravil.
Za starca zakon je veljal
en sam: otroško nje hotenje.

In skrb edino je poznal,
da jasno hčerino življenje
bi kot pomladni dan bilo,
da niti bežna skrb nemila
ji ne bi duše omračila,
da, ko že omožena bo,
ji ljub spomin bo na nekdanje
dekliške čase, dni zabav,
ki so prešli kot lahne sanje.
Vse: skladne kretnje, blaga нрав,
oko nje temnosinje, živo,
vse v njej bilo je očarljivo.
Prirodne mile je draži
svoje z umetnostjo krasila;
rada domače je gosti
s čarobno harfo poživila:
na trume se za nje roko
velmož je, bogatinov gnalo,
mladeničev prav toliko
za njo skrivaj je vzdihovalo.
Nji pa pri duši je bilo
spokojno in ljubila ni še
in zlati čas neskrbnih dni
posvečala z vrstnicami
zabavam je očetne hiše.

Mar davno? Ah! Prihrul Tatar
je kot povodenj silovito:
tako strašno skoz zrelo žito
še nikdar ni vihral požar.
Med vojno to je grozovito
cvetoči svet osirotel;
prešle spokojne so zabave;
potihle so vasi, dobrove,
razkošni grad je opustel.
Tiho v Marijini je sobi...
V kapeli, tam, kjer urejen
je rajnim njihov mrzli sen,
se s krono, z grbom okrašen,
nov grob pojavil je med grobi...
Tu oče, v suženjstvu je hči.

A dedič lakomni, ki vlada,
deželo razdejano z grada
še s težkim jarmom sramoti.

Gorje! Bahčiserajske stene
so ječa mladi kneginji:
v sužnosti tihi tamkaj vene
in joče, žalostna brez mej.
Prizanesljiv je z njo Girej:
nje vzdih, solze malodušne
bude iz kratkega ga sna
in zanjo haremske zmeščā
zdaj kan zakone neporušne.
Žena namršeni stražar
ne sme prestopiti nje praga
in z roko marno ji nikdar
zvečer k ležišču ne pomaga;
bogvari, da povzdignil k nji
žaljive svoje bi oči;
sama je s svojo sužnjo v skriti,
posebni svoji kopeli;
jetnice tožni mir motiti,
še kanu plaha skrb ne da:
tako osamljena prebiva
v odročnem koncu harema;
in kot da v tej samoti skriva
se bitje z drugega sveta.
Pred sliko Blažene Device
tam večna lučka trepeta;
hladilo stiskam je jetnice
up, ki v tihoti je spočet,
ki z vdano vero se združuje
in srcu vdilj pripoveduje,
da ni več daleč boljši svet...
Dekle tako solze preliva,
zavist vrstnic ne seže tje;
in vtem ko tam brezumno vse
v mehkužnosti samo uživa,
svetinjo vzvišeno prikriva
ta čudežno oteti kot.

Tako srce, plen blodnih bojev,
sredi izprijenih opojev
svetinja ena brani zmot,
že samo boguvdano čustvo...

Noči se; senca že odeva
prijazne Tavrیده ravni;
že slišim slavca, ki prepeva
v zavetju tam med lovori;
za zvezdnim zborom mesec vzhaja
in s čisto jasnega neba
med hoste, holme in polja
medleči svoj sijaj razdaja.
Kot sence švigajo lahne —
vse v pregrinjalih belih, čednih,
žene Tatarjev neuglednih
iz hiše v hišo zdaj hite,
k sosedom so se namenile,
da skupaj bi oddih prebile.
Potihnil dvor je; harem spi
v razvajenosti zanesljivi,
nič ne kali miru noči.

Evnuh, stražar nepopustljivi,
prerešetal je vse skrbno.
Zaspal je — toda v brigi živi,
še v spanju je obseden z njo.
Z izdajstvom, ki ga pričakuje,
si neprestano bega um.
In v sanjah zdi se mu, da čuje
krik in šepet, nekakšen šum;
sluh nezaupni ga preganja,
brž prebudi se, ves drhti,
preplašeno uho prislanja...
A okrog njega vse molči;
le miloglasni vodometi
iz marmornih temnic bijo,
od rože ljubljene prevzeti,
le slavci skozi noč pojo;
evnuh še dolgo prisluškuje,
a spanec ga vse bolj zmaguje.

Kako je ljubek čar noči
nad vzhodom bujnim in prostranim!
Kako sladko ta čas mini
tam vernikom, Preroku vdanim!
Kako prijetno v hišah teh,
na očarljivih je vrteh,
v pokoju haremskih zavetij,
ki mesec je po njih razsul
polno skrivnosti in miru
in sladostrastnih razodetij!

Vse žene spe. Le ena ne.
Dih zadrži, ko dvigne se;
gre; roki nepotrpežljivi
našli sta đuri; po temi
s koraki lahnimi hiti...
V dremoti rahli in plašljivi
stari evnuh pred njo leži.
Ah, neizprosen je: znabiti
samo pretvarja se, da spi!...
Kot duh je znala mimo priti.

Pred vrati je; z drhtečo roko,
ki bega jo pomislek plah,
pritisnila je na zapah...
Vstopila je, strmi široko...
Prevzel jo strah je pritajen.
Svetilka, ki samotno sveti,
Devica v krotkem razodetji,
oltarček, tožno razsvetljen,
simbol Ljubezni, križ razpeti...
V srcu, Gruzinka, mar se ni
ti nekaj rodnega zganilo,
z glasovi izginulih dni
nejasno zdaj spregovorilo?
Tam knežnja je počivala
in žar deviškega je sna
oživljaj lica ji upala,
kazala so še sled solza,
a zdaj medlo se je smehljala,

svit meseca tako obda
cvet, ki je truden od dežja.
Priletel angel, se je zdelo,
je iz nebes in tu počil
in v sanjah solze tu pretil
je nad jetnico neveselo...
Gorje, Zarema, kaj je to!
Tesno jo v prsih je obšlo,
kolena so se upognila:
»o, čuj, usmili se, prošnjo
usliši mojo!« je prosila...
Vzdihljaji in besede te
dekletu rahli sen skale.
Prestrašena se knežnja zdrami,
v neznanko pred seboj strmi;
s trepetajočimi rokami
jo v zmedi dviga, govori:
»Kdo si?... Ponoči tukaj, sami,
kaj hočeš?« — »K tebi sem prišla:
o, reši me; en up vsega
usoda mi je še pustila...
Premnogo sreče sem užila,
brezskrbnih dni nikoli kraj...
In blaženost je vsa minila;
jaz ginem. No, poslušaj zdaj.

Nisem od tukaj, domovina
je moja daleč... a stvari
iz tistih preminulih dni
ne morejo mi iz spomina.
Pomnim gore do vrh neba,
potoke, ki dero z gora,
pa neprehodne tam goščave,
druge nravi, druge postave;
po kakšni sreči in zakaj
sem zapustila rodni kraj,
ne vem; spominjam se, peljala
sem se po morju in moža
nad jadri vidim še...

Poznala

nisem doslej strahu, gorja;
tu sem v zatišju harema
nemotenem razcvetala se,
krotko čakalo je srce
ljubavnih skušenj prve čase.
Spolnile skrivne se želje
so moje, ko Girej — da v miru
užil bi — grozi vojnih let,
slovo krvavemu dal piru
in v harem svoj je stopil spet.
Pred kanom smo se v zmedi gnetle.
V molku njegove pa oči
na meni so obstale svetle,
pozval me je... od tistih dni
ves čas sva kot omamne sanje
le srečo dihala oba;
ne sum in ne obrekovanje,
ne ljubosumja zlo divjanje
ne dolgčas zmotil ni srca.
Marija, ti prišla si predenj...
Gorje, njegov je duh poslej
s pregrešno mislijo obseden!
Z izdajstvom ves prežet, Girej,
če opominjam ga, ne čuje;
preseda srčni mu vzdihljaj;
z menoj se več ne pomenkuje,
ne čuti z mano kot nekdej.
Ti grehu nisi se podala;
saj vem, da nisi kriva ti...
Poslušaj me: zelo sem zala,
v vsem haremu je lepše ni,
le tebe bi lahko se bala;
jaz sem rojena za strasti,
a ti ne znaš tako ljubiti;
zakaj z lepoto mrzlo, glej,
ne nehaš mu srca pekliti?
Pusti mi ga: moj je Girej;
saj žgoče je poljubljal mene;
strašne zakletve ga teže;
bile so z mojimi spojene

vse njega misli in želje;
če ga zgubim, me bo ubilo...
Jočem, poglej me, in premilo
te na kolenih zdaj rotim,
nič ne očitam v misli črni,
vrni mi mir in radost z njim,
Gireja prejšnjega mi vrni...
Nikar ne oporekaj mi;
zdaj zaslepljen je, moj še zmerom.
S prošnjo, bojaznijo, prezirom,
ah, s čemerkoli ga odbij;
prisezi mi... (resda pri kanu
sem poklonila se koranu,
a z materjo nekdanje dni
sem verovala kakor ti)
priseži, da boš vse storila,
da bi Gireju me vrnila...
A znaj: če treba bo, s teboj...
Kindžal imam in, če bo sila...
saj pod Kavkazom dom je moj.«

Nič ni čakala pojasnila,
rekoč je zginila takoj.
Dekle nedolžno ne razbira
jezika mučenih strasti,
a njihov glas ji v dušo vdira,
neznan in strašen se ji zdi.
Mar joče naj, mar moleduje,
s čim naj sramote se varuje?
Bo morala, kot ji grozi,
ostanek grenkih mladih dni
sramotni tu ljubezni streči?
O, če Girej pozabil bi
nesrečnico v samotni ječi
za večni čas, ali, o bog,
če s smrtjo hotel brž preseči
bi njenih dni brezupni tok,
Marija radostnih občutkov
bi iz doline solz odšla!
Življenja blaženih trenutkov
že dolgo nič več ne pozna!

Na zemlji naj še išče česa?
Prišla je njena ura zdaj,
v miru naročje gor v nebesa
že vabi jo domač smehljaj.

Dnevi beže. Marije ni.
Hitro je reva preminila.
Zdaj sije tam med angeli,
kamor že zdavnaj je prosila.
A kaj jo v grob je spravilo?
Groza usode neizbežne,
bolezen, mar drugačno zlo,
kdo ve? Ni več Marije nežne!...
Dvorec je kakor izumrl;
Girej zapustil ga je zopet;
s krdelom je Tatarjev drl
spet čez meje morit in ropat;
spet mračen in željan krvi
zaganja kan se v bitve divje:
a v srcu pritajeno tli
mu plamen, ki nepotešljiv je.
In kadar boj najbolj besni,
zasuče sabljo, a v zamahu
otrpne kakor ukopan,
kot bi iz uma bil, čez plan
strmi, blede kot v smrtnem strahu,
šepeče zase in nato
ga včasih solze oblijo.

Harem prezrt in zapuščen je,
Gireja na spregled več ni;
edini drug jim je trpljenje,
pred skopca mrzlimi očmi
se starajo žene. Zareme
ni več med njimi; davno že
pahnile so jo straže neme
v brezno razpenjene vode.
Še isto noč končala je,
ko knežnji je srce odbilo.
In bodi kriva ali ne,
bilo je strašno povračilo!

Ko s svojo vojsko razdejal
je kan kavkaško stran, požgal
vasice mirne po Rusiji,
domov nameril je korak;
v spomin nesrečnici Mariji
tam zgradil marmoren vodnjak
v samotnem je dvorišča koti.
S polmeseцем je okrašen,
a v tega križ je posajen
(predrzni ta simbol pač v zmoti
bil nebojgljeni je rojen).
Klesan napis še kamen krije:
čas jedki ga še zgladil ni.
V potezah tujih tam se vije,
pod njim pa voda žubori,
se v hladnih kapljah-solzah lije,
nikdar, nikdar ne onemi.
Za sinom, ki bi pal, jokala
bi mati žalostna tako.
Dekleta tamkaj zgodbo to
iz izročila so spoznala
in mračni spomenik zato
Vodnjak solza imenovala.

Ko pustil sem prešernosti
in s severa odšel na kraju,
sem gledat šel v Bahčiseraju
dvorec, ki tam v pozabi spi;
tam taval sem po tihih dvorih,
bič narodov je v teh prostorih,
Tatar je divji piroval,
v razkošni tu se je lenobi
po bojih za pozabo gnal.
Še danes po užitku v sobi,
na vrtu praznem tu diši;
vode igrajo, rože rdiijo
in vinske trte se šibijo,
zlato po stenah se blešči.
Rešetke videl sem razpale,
za njimi so nekdaj žene

jantarne molke prebirale,
v tišini vzdihale mlade.
Tu kanov je pokopališče,
vladarjev zadnje bivališče.
Stebriče, ki na grobih teh
krase jih turbani kamniti,
sem o usojenih poteh
slišal razločno govoriti.
Kje zdaj so kani? Harem kje?
Vse tiho naokrog, vse velo,
vse spremenjeno... a srce
je nekaj drugega prevzelo:
dišave rož, vodnjakov šum,
vse v čudno je pozabo gnalo,
voljno se mi je vdajal um,
nejasno v njem je valovalo,
dekle se je prikazovalo
v leteči senci pred menoj!...

Prijatelji, povejte zdaj,
čigava me podoba nežna
zasledovala je tedaj,
neodoljiva, neizbežna?
Mar duša se Marijina
mi čista je prikazovala
ali Zarema je morda
še ljubosumno tod iskala?

Prav tako pomnim milo oko,
lepoto, ki po zemlji hodi...
Vse srčne misli k nji se pno,
za njo v pregnanstvu duh mi blodi...
Norec! Dovolj je besedi,
kaj bi razgrebal bridko rano?
Saj davek svoj si plačal vdano
ljubezni, ki ji upa ni —
Zavedi se, ujetnik borni!
Doklej okove boš častil
in v pesmi svoji boš zgovorni
nеспamet svojo še glasil?

Častilec muz, častilec mira,
ljubezen, slava — kaj mi bo?
O, kmalu spet uzre oko
razveseljivi breg Salgira!
Na rebri se povzpnem gora,
spomini skrivni tam živijo,
pogled mi željni razvedrijo
spet vali Črnega morja.
Kot raj ta svet je razprostrti!
Gozdovi, holmi, vse živo,
safir in jantar v vinski trti,
v dolinah bujno in mirno,
z vodo, s topoli hladni vrti;
in nič srca ti ne teži,
ko v uri jutranje prelesti
v gorovju, po obrežni cesti
tvoj konj ubogljivo hiti
in morje se zeleno toči,
blešči pred tabo in šumi
krog Aju-dagovih pobočij ...

STAREC IN MORJE

Ernest Hemingway

Ko je sonce zašlo, si je skušal dati več zaupanja vase s tem, da si je klical v spomin čas v casablanški krčmi, ko je igral igro dlani z velikim zamorcem iz Cienfuegos, ki je bil najmočnejši človek v pristanu. En dan in eno noč sta držala komolec na črti, potegnjeni s kredo po mizi, medtem ko sta držala lakete pokonci in krepko stiskala drug drugemu dlan. Vsak jo je skušal pritisniti na mizo. Ljudje so veliko stavili, hodili so pod petrolejkami v sobo in iz nje, in on je gledal zamorčevo roko in dlan in njegov obraz. Po prvih osmih urah sta menjavala sodnike vsake štiri ure, tako da so mogli spati. Tako izpod njegovih kakor izpod zamorčevih nohtov je pogledala kri, zrla sta si drug drugemu v oko, na dlani in lakete, in stavci so hodili ven in noter in sedeli na visokih stolih ob steni in gledali. Stene so bile živo modro pobarvane in lesene, svetilke so metale sence po njih.